

Карпенко Роман Валерійович,
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УПРАВЛІННЯ ТА КОНТРОЛЬ РИЗИКІВ БАНКІВ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Важливість створення та функціонування дієвої системи управління ризиками у світлі сучасних кризових явищ у фінансовій сфері та ускладнення банківських продуктів не потребує особливого обґрунтування. Адже відсутність ефективної системи управління ризиками може в результаті гарантувати банку виникнення значних проблем. Водночас, у якості основної стратегічної мети лише 24,4% банків України визначають підвищення якості управління ризиками. В сучасних кризових умовах подальше ігнорування менеджментом банків даного завдання є неможливим, тому до цільним є розгляд систем управління та контролю ризиками банків, виявлення факторів, що впливають на їх ефективність з метою нівелювання існуючих загроз та посилення конкурентних переваг. Детальному вивченню проблем управління ризиками банку присвячено праці вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Т. Васильєвої, А. Гайдаржійської [1], Г. Дімітріаді [2], А. Єпіфанова, Л. Матлаги, Н. Швець тощо. Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження наукових праць цих та інших вчених дозволяє акцентувати увагу на неоднозначності деяких аспектів щодо питань управління банківськими ризиками, одним з яких є відсутність єдиного та концептуального підходу до формування системи управління ризиками банку. Сутність поняття «управління ризиками банку» поєднує у собі такі категорії як «управління» та «ризик банку» (або «банківський ризик»). Детальне дослідження наукових напрацювань щодо визначення сутності банківського ризику вказує на те, що більшість вчених акцентують увагу на його фінансовому характері, розуміючи під ним: ймовірність недоотримання доходів; загрозу втрат; імовірність отримання як збитків, так і прибутку; невизначенність результату діяльності банку. З огляду на таку багатоаспектність сутності категорії «банківський ризик», виділяється й декілька підходів до інтерпретації поняття «управління банківськими ризиками»: як економічне явище, як система управління, як галузь наукових знань, як управлінський процес, як орган управління, як мистецтво управління. Враховуючи необхідність формулювання та вирішення принципово нових і пріоритетних для українських банків задач, що пов'язані зі змістовним збільшенням рівня ризиків у їх роботі, доцільним є використання системного підходу в управлінні ризиками. Він поєднує всі важливі основи зазначеної проблеми за рахунок гарантування

здійснення його стратегічних завдань щодо розвитку суб'єкта діяльності як короткостроково вий перспективі, так і довгостроковій. При цьому, управління банківськими ризиками здійснюється за двома основними напрямками [1]: 1) реалізація превентивних заходів управління ризиком, спрямованих на попереднє виявлення ризику та організація заходів, спрямованих на усунення причин ризику; 2) реалізація заходів, спрямованих на усунення наслідків реалізованих ризиків. З позиції системного підходу управління банківськими ризиками представляє собою дію суб'єкта (банку) на об'єкт – процеси у системі. Об'єкт являє собою «чорну скриньку», що на «вході» отримує внутрішньобанківську інформацію. «Чорна скринька» – процеси у системі, які мають безпосередній зв'язок з підсистемами стратегічного управління банком. На «виході» з «чорної скриньки» отримується результат управління ризиками, метою якого є оптимізація втрат та забезпечення ефективної діяльності банку. Крім того, між «входом» та «виходом» існує зворотній зв'язок, який дозволяє апарату управління оцінювати якість усіх компонентів об'єкта. Відповідно до поставленої мети можна виокремити основні завдання управління ризиками: проведення кількісної та якісної оцінки ризиків банку на основі визначених показників; розробка методик оцінки та аналізу ризиків; ідентифікація і моніторинг порушення лімітів; аналіз можливих сценаріїв; загальний опис ризикових позицій банку; надання рекомендацій іншим підрозділам банку щодо тактики роботи з виявленими ризиками [1; 4]. Необхідно зазначити, що згідно з нормативними документами Національного банку України управління ризиками – це процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їх моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями (видами) ризиків [5].

В практиці більшості європейських банків для оцінки ризику банківського споживчого кредитування застосовуються спеціальні методики кредитного рейтингу, що становлять сукупність оцінювальних параметрів кредитоспроможності позичальника. Для них характерна комплексність і порівняльність усієї палітри факторів кредитного ризику. Набув поширення у багатьох банках країн метод, заснований на бальній оцінці позичальника. Критерії, згідно яких проводиться оцінка позичальника, чітко індивідуальні для кожного банку, базуються на його практичному досвіді і періодично переглядаються. Наприклад, англійські клірингові банки здійснюють оцінку потенційного ризику неплатежу по кредиту із використанням методик PARSEL і CAMPARI. Згідно методики PARSEL, P (Person) - інформація про персону потенційного позичальника, його репутація; A (Amount) - обґрунтування суми затребуваного кредиту; R(Repayment) - можливість погашення; S (Security) - оцінка забезпечення; E (Expediency) - доцільність кредиту; R (Remuneration) - винагорода банку (відсоткова ставка) за ризик надання кредиту. В свою чергу методика CAMPARI більш розширена в системі оцінки: C (Character) - репутація позичальника; A (Ability) - оцінка бізнесу позичаль-

ника; M (Means) - аналіз необхідності звертання за позичкою; P (Purpose) - ціль кредиту; A (Amount) - обґрунтування мети кредиту; R (Repayment) - можливість погашення; I (Insurance) - спосіб страхування кредитного ризику. Також в міжнародній практиці поширена оцінка якості кредитних параметрів позичальника за статистичними моделями. Їх мета полягає в тому, щоб розробити стандартні підходи для об'єктивної характеристики позичальників, знайти числові критерії для поділу майбутніх клієнтів на підставі наданих ними матеріалів на надійних та ненадійних, підтверджених ризику банкрутства і тих, для кого небезпека банкрутства малоїмовірна. Прикладом такої «класифікаційної моделі» може бути «модель Зета» (Zeta model), що розроблена групою американських економістів та застосовується банками при кредитному аналізі. Модель призначена для оцінки ймовірності банкрутства ділової фірми. Значення ключового параметру «Z» визначається за допомогою рівняння, змінні якого відображають деякі ключові характеристики аналізу фірми - її ліквідність, швидкість обігу капіталу і т.д. Якщо для даної фірми коефіцієнт перевищує підготовлену порогову величину, то фірма зараховується до розряду надійних, якщо ж отриманий коефіцієнт нижче критичної величини, то згідно моделі фінансовий стан такого підприємства підозрілий і надавати кредит йому не рекомендується. В загальному оцінити стан банківських кредитних ризиків можна за допомогою методів портфельного аналізу CreditMetrics і CreditRisk. З їх допомогою узагальнюється кредитний ризик по всій організації з урахуванням його зміни, викликані підвищенням, пониженням кредитного рейтингу позичальників, а також розоренням позичальників. На підставі великого обсягу статистичної інформації будуються матриці ймовірності переходів кредитних інструментів з однієї групи ризику визначені ставки відшкодування у разі неповернення кредиту позичальником по різних інструментах кредитного портфеля, створюється єдиний критерій оцінки кредитного ризику для різних кредитних інструментів, надається можливість для моніторингу і контролю концентрації ризику [3].

Отже, в свою чергу, ми пропонуємо наступні заходи щодо формування ефективної системи упередження банківських ризиків на рівні Національного банку України: переглянути та пристосувати методологічний апарат інструментів та моделей антикризового регулювання в комерційних банках з нахилом в сторону «моделей оцінки якісних характеристик»; створити умови єдиного правового поля для доступу до інформації як позичальників щодо діяльності кредиторів, так і навпаки; забезпечити контроль за виконанням моделювання поведінки фінансово -кредитних установ з використанням стрес-тестів; автоматизувати методологію оцінки кредитного ризику за найкращими міжнародними зразками з використанням CreditMetrics, CreditRisk, 5C, Parsel, Samratі та методу Z.

---

1. Гайдаржійська О. М. Напрями удосконалення управління кредитним ризиком / О. М. Гайдаржійська, О. Г. Чернікова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2014. – № 38. – С. 47-50.

2. Димитриади Г. Г. Риски управління банком / Г. Г. Димитриади. – СПб.: ЛКИ, 2010. – 240 с.

3. Павленко О.П. Пріоритети євроінтеграційного розвитку в політиці банківського регулювання // Науковий економічний журнал «Інтелект ххі». - № 5. - 2016. - С. 23-27.

4. Бус О. Б. Особливості організації банківського нагляду, контролю та регулювання в зарубіжних країнах // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 163-172.

5. Гасанов С. С. Державна підтримка капіталізації та реорганізації банків за участю держави в капіталі. Зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія / С.С. Гасанов, О.О. Любіч, Г.П. Бортніков. - К.: ДННУ "Акад. фін. управління". – 2015. – 128 с.

Касяненко Євгенія Валеріївна,
викладач кафедри загальноправових дисциплін
та адміністрування юридичного факультету ДДУВС

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ПОТЕНЦІЙНІ РИЗИКИ

Копенгагенські критерії членства в Європейському союзі від 1993 р. передбачають для України обов'язок вирішити чіткі завдання, які вплинуть не тільки на темпи інтеграції, але і на покращення внутрішнього та зовнішнього політико-економічного становища в державі. Одним із завдань є створення в державі умов, які забезпечать стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини, повагу і захист національних меншин та ін.

Ведення ефективної державної політики у сфері місцевого самоврядування є важливою складовою стабілізації внутрішньої політики держави. В демократичних країнах світу дієвим механізмом реформування місцевого самоврядування визнають децентралізацію влади.

Окремі аспекти децентралізації влади досліджували вітчизняні (О. Батанов, Т. Іванова, Н. Камінська, О. Скрипнюк та ін.) та зарубіжні науковці (М. Кітінг, С. Ліпсет, М. Портер, В. Роккан та ін.). Але, на сьогодні, в Україні опрацювання проблем децентралізації влади є пріоритетним завданням юридичної науки.

Децентралізація означає такий спосіб визначення та розмежування завдань і функцій в державі, за якого більшість з них передається з рівня центральних органів на рівень нижчий і стає власними завданнями та повноваженнями органів нижчого рівня. Питома вага адміністративної діяльності покладається на місцеві органи або інші уповноважені державою суб'єкти. Децентралізація влади в державі сприяє розвитку демократії, адже відбувається розширення впливу територіальних громад, соціальних груп та громадськості в цілому на справи публічного значення. Демократична держава зав-